

Zonder zaad geen tuinbouw

Nico Koomen, al decennia zadenman in hart en nieren.

NICO SCHOUTEN

Burgemeester Van der Tak luistert aandachtig naar tekst en uitleg bij een bezoek aan de Rijk Zwaan-vestiging in Sjanghai.

ARCHIEFFOTO

Geen zaad, geen tuinbouw? Nico Koomen, meer dan veertig jaar betrokken bij de Keuringsdienst Naktuinbouw, herhaalt de vraag. Dan overtuigd, mild glimlachend: 'Ja, eigenlijk ook geen Westland.'

RIEN VAN DEN ANKER

De Nederlandse groentezaadgeschiedenis loopt als een dikke rode draad door die van de tuinbouw, dus ook door die van het Westland. Zo'n klein land en toch zo'n belangrijke positie in de internationale zaadwereld?

„Van groot belang is de historische ontwikkeling van het groentezaadvak in Andijk en Enkhuizen geweest, maar daarnaast ook het vroege besef van het belang van plantenveredeling. Daardoor konden wij al snel academisch geschoolde veredelaars afleveren,

kreeg Nederland een gidsfunctie bij het kwekersrecht.”

Sinds het oerbegin van land- en tuinbouw was het belangrijk de oogst van het nieuwe jaar veilig te stellen. Dat gebeurde door een aantal mooie representatieve planten uit de oogst te bestemmen om zaad voor het volgend jaar voort te brengen. Op uithoeken, ook van Westlandse, tuinderspercelen stond een aantal geselecteerde planten, de zaadragers voor de nieuwe oogst. Later kwamen er zaadbeurzen waar het eigen zaad aan een handelaar werd verkocht.

Voor de Tweede Wereldoorlog waren in het Westland veel lokale zaadleveranciers actief. Onder meer Van den Berg uit Naaldwijk en het zaadbedrijf Klinkenberg. Dat had de pech een socialistische signatuur te hebben; dat viel bij veel Westlanders niet zo goed. Jan Bruinsma, geboren Fries, had een zaadbedrijf waar nu het Carlton hotel staat, later verhuisde het naar Honselersdijk. In Poeldijk opereerde Vogelaar, tot het werd overgenomen door Bruinsma. Zaadbedrijf Leen de Mos zat aan de Noordlandseweg in 's-Gravenzande en in Monster was er het zaadbedrijf Van de Beukel.

Maar de bekendste Westlandse zaadhandelaar was Jan Minnaar, die jarenlang - zo goed als blind na een verkeersongeluk, tot zijn honderdste - werkte vanuit de Nederlandse Zaadcentrale aan de Monsterseweg, in het gebouw van de voormalige Westlandse Stoomtram Maatschappij (WSM).

Familiebedrijven

Kort na de Tweede Wereldoorlog waren de meeste Nederlandse zaadbedrijven nog familiebedrijven. De meeste pakten in de loop der jaren, naast het produceren en verhandelen, ook de

plantenveredeling op. Na 1945 veranderde er een hoop bij de Westlandse zaadhandelaren. Pannevis en Rijk Zwaan richtten zich vrijwel geheel op die plantenveredeling, investeerden daar ook in. Dat gold ook voor Bruinsma dat de eerste tomatenhybriden ontwikkelde.

„In het Westland voltrok zich daarmee een vergelijkbare ontwikkeling als in de rest van Nederland en in Europa. Ruwweg gezegd, bedrijven die in veredeling hadden geïnvesteerd of gingen investeren waren de blijvers.”

Eind vorige eeuw waren er in Westland ook bedrijven die, soms stilletjes, ophielden te bestaan. Zoals Van de Beukel in Monster, Duijvesteijn en ook de Nederlandse Zaadcentrale.

Rijk Zwaan was uiteindelijk ook een blijver. De verkoop aan British Petroleum en de doorverkoop aan Cebeco bracht het bedrijf in een uiterst onzekere fase. Na een management buy out kwam de Lierse onderneming in handen van drie directieleden.

Zaadreuzen Syngenta en Monsanto vormen volgens Koomen een hoofdstuk apart. In 1981 wordt de Zaadunie (de gefuseerde bedrijven Pannevis uit Delft en Sluis & Groot) overgenomen door het Zwitserse Sandoz. Daarna krijgt het de naam Novartis en vervolgens Syngenta. Dat bedrijf heeft nog steeds een vestiging in De Lier, aan de Noordlierweg. Wel zetten de Zwitserse aandeelhouders onlangs het bloemzadendeel van het bedrijf te koop.

Round Up

Monsanto vindt zijn oorsprong in het Enkhuizense Gebrs. Sluis, het latere Royal Sluis. Na twee overnames, waarbij Bruinsma en

het Amerikaanse Asgrow ook werden ingelijfd, werd de onderneming verkocht aan Monsanto in Detroit. Dat is de producent van gewasbeschermingsmiddelen, ook bekend van de onkruidbestrijder Round Up. De Amerikanen deden dit jaar een bod op het bedrijf Syngenta in zijn geheel, maar dat werd afgewezen. Over de toekomst kan en wil Koomen niet veel zeggen dan 'never a dull moment in die groentezaadwereld'. Wel voorziet hij grote ontwikkelingen. „Op het niveau van de bedrijven, in het maatschappelijk debat en in wet- en regelgeving. Zo is er de discussie over van wie de biodiversiteit, de in de natuur voorkomende rijkdom van het plantenrijk, nu eigenlijk is. Van de mensheid zou je denken. Maar inmiddels is het niet meer zo dat de 'vinder' van een plant of een planteigenschap er zo maar mee aan de slag kan als was het zijn eigendom."

En dan is er ook nog de problematiek over octrooien in het plantenrijk, nu ook op eigenschappen van planten. Daarmee komt het aloude kwekersrecht in de knel, dat kwekers enkele jaren het alleenrecht op het gebruik gaf. "Dat kwekersrecht voor planten is destijds bewust als alternatief voor het octrooirecht geïntroduceerd."

Maar ook Koomen beseft dat dat 70 jaar oude kwekersrecht eigenlijk is achterhaald. „Nederland is het komend half jaar EU-voorzitter en zal zich echt moeten inzetten voor aanpassing van de EU-wetgeving. Om in ieder geval de nadelige effecten van die octrooirechten voor de plantenveredeling, en daarmee voor de plantaardige productie, zoveel mogelijk te voorkomen."